

BELGISCHE SENAAT**ZITTING 1992-1993**

22 DECEMBER 1992

Ontwerp van wet betreffende de bestraffing van de ernstige inbreuken op de Internationale Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 en op Aanvullend Protocol I bij die Verdragen, van 8 juni 1977

**AANVULLEND VERSLAG
NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE UITGEBRACHT
DOOR DE HEER LOONES**

Dit ontwerp van wet werd een eerste maal door de Commissie voor de Justitie besproken tijdens haar vergaderingen van 1 en 14 juli 1992 en van 27 oktober 1992.

Ter gelegenheid van de behandeling van het ontwerp in openbare vergadering werden evenwel een aantal amendementen ingediend, enerzijds door de Regering en anderzijds door meerdere senatoren.

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen:

1. Vaste leden: de heren Lallemand, voorzitter; Arts, Barzin, mevrouw Cahay-André, de heren Cerexhe, Erdman, Foret, Hermans, Lozie, Mahoux, Mouton, Pataer, Vaes, Van Belle, Vandenberghe, R. Van Rompaey en Loones, rapporteur.

2. Plaatsvervanger: mevrouw Van der Wildt.

R. A 15373*Zie:***Gedr. St. van de Senaat:**

481 (B.Z. 1991-1992): Nr. 1.

Nr. 2: Verslag.

Nrs. 3 en 4: Amendementen.

Handelingen van de Senaat:

3 december 1992.

SENAT DE BELGIQUE**SESSION DE 1992-1993**

22 DECEMBRE 1992

Projet de loi relatif à la répression des infractions graves aux Conventions internationales de Genève du 12 août 1949 et au Protocole I du 8 juin 1977 additionnel à ces Conventions

**RAPPORT COMPLEMENTAIRE
FAIT AU NOM
DE LA COMMISSION DE LA JUSTICE
PAR M. LOONES**

La Commission de la Justice a examiné une première fois ce projet au cours de ses réunions des 1er et 14 juillet 1992 et du 27 octobre 1992.

Cependant, lors de la discussion en séance publique, un certain nombre d'amendements ont été déposés par le Gouvernement, d'une part, et par plusieurs sénateurs, d'autre part.

Ont participé aux travaux de la commission:

1. Membres effectifs: MM. Lallemand, président; Arts, Barzin, Mme Cahay-André, MM. Cerexhe, Erdman, Foret, Hermans, Lozie, Mahoux, Mouton, Pataer, Vaes, Van Belle, Vandenberghe, R. Van Rompaey et Loones, rapporteur.

2. Membre suppléant: Mme Van der Wilt.

R. A 15373*Voir:***Documents du Sénat:**

481 (S.E. 1991-1992): N° 1.

N° 2: Rapport.

N°s 3 et 4: Amendements.

Annales du Sénat:

3 décembre 1992.

Het ontwerp van wet werd dus op 3 december 1992 opnieuw naar de Commissie verwezen.

I. BESPREKING VAN DE AMENDEMENTEN

De heer Lallemand c.s. heeft de volgende amendementen ingediend [Gedr. St. van de Senaat nr. 481-4 (B.Z. 1991-1992)]:

« Het opschrift te vervangen als volgt :

« *Ontwerp van wet betreffende de bestraffing van de ernstige inbreuken op de Internationale Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 en op de Aanvullende Protocolen I en II bij die Verdragen, van 8 juni 1977.* »

Verantwoording

Voornoemd ontwerp van wet (Gedr. St. Senaat 1317-1, 1990-1991, van 30 april 1991) beoogt voornamelijk het bestraffen in België van de inbreuken op het recht inzake gewapende conflicten, dat wil zeggen de inbreuk die gewoonlijk oorlogsmisdaden worden genoemd.

De enige feiten die, in het internationaal recht, door de vier Verdragen van Genève (V.G.) van 1949 (art. 49-50/50-51/129-130/146-147) en door het eerste Aanvullend Protocol (art. 85) als oorlogsmisdaden of meer bepaald als « ernstige inbreuken » worden aangeduid, zijn echter bepaalde bijzonder ernstige schendingen van deze akten voor zover ze begaan worden in het kader van een internationaal gewapend conflict. Indien dezelfde feiten tijdens een burgeroorlog of enig ander niet-internationaal gewapend conflict worden gepleegd, worden ze wettelijk niet beschouwd als « oorlogsmisdaden » of « ernstige inbreuken ».

De beperking van de internationaal strafbare feiten vloeit voort uit het feit dat de akten waarin ze opgesomd worden, uitsluitend toegepast kunnen worden in een internationaal gewapend conflict (het gemeenschappelijk art. 2 in de vier V.G. en art. 1, § 3, van het eerste Aanvullend Protocol).

De vier V.G. van 1949 bevatten evenwel een identieke bepaling over de niet-internationale gewapende conflicten (het in de vier verdragen gelijklopende artikel 3), maar dat artikel vermeldt slechts enkele minimumregels die op niet-internationale gewapende conflicten van toepassing zijn: het verbieden van moord, foltering, gijzelneming, ... Het dekt dus op verre na niet alle feiten die in de V.G. en het eerste Aanvullend Protocol als « ernstige inbreuken » worden bestempeld.

Men zou overigens kunnen discussiëren over de vraag of de strafbare feiten die in de slotbepalingen van deze akten worden opgesomd en die overeen-

Le projet a donc été renvoyé en commission le 3 décembre 1992.

I. DISCUSSION DES AMENDEMENTS

M. Lallemand et consorts ont déposé les amendements suivants [Doc. Sénat n° 481-4 (S.E. 1991-1992)]:

« Remplacer l'intitulé par ce qui suit :

« *Projet de loi relatif à la répression des infractions graves aux Conventions internationales de Genève du 12 août 1949 et aux Protocoles I et II du 8 juin 1977, additionnels à ces Conventions.* »

Justification

Le projet de loi précité (Doc. Sénat 1317-1, 1990-1991, du 30 avril 1991) a pour principal objet d'assurer la répression en Belgique des infractions au droit des conflits armés, ce qu'on appelle couramment les crimes de guerre.

Or, en droit international, les seuls faits qui sont qualifiés de crimes de guerre ou plus précisément d'« infractions graves » par les quatre Conventions de Genève (C.G.) de 1949 (art. 49-50/50-51/129-130/146-147) et par le premier Protocole additionnel (art. 85) se limitent à certaines violations particulièrement graves de ces instruments lorsqu'elles sont commises dans le cadre d'un conflit armé international. Si les mêmes faits sont commis lors d'une guerre civile ou de tout autre conflit armé non international, ils ne sont pas réputés, légalement parlant, « crimes de guerre » ou « infractions graves ».

Cette limitation de l'incrimination au plan international résulte du fait que celle-ci figure dans des instruments destinés à s'appliquer exclusivement dans un conflit armé international (art. 2 commun aux quatre C.G. et art. 1er, § 3, du premier Protocole additionnel).

Il y a bien toutefois dans les quatre C.G. de 1949 une disposition identique qui vise les conflits armés non internationaux — l'article 3 commun aux quatre Conventions —, mais cet article n'énonce que quelques règles minimales applicables dans les conflits armés non internationaux: interdiction du meurtre, de la torture, de la prise d'otage, ... Il est donc loin de couvrir tous les faits qui sont érigés en « infractions graves » par les C.G. et le premier Protocole additionnel.

On pourrait d'ailleurs discuter du point de savoir si les incriminations énumérées dans les clauses finales de ces instruments et correspondant à des interdic-

stemmen met de verbodsbepalingen bedoeld in artikel 3, van toepassing zijn op een niet-internationaal gewapend conflict: het is veelbetekenend dat het tweede Aanvullend Protocol bij de V.G. van 1949 dat «het gemeenschappelijk artikel 3 van de V.G. uitbreidt en aanvult» (tweede Aanvullend Protocol, art. 1, § 1) en dat specifiek van toepassing is op de niet-internationale gewapende conflicten, geen enkele strafbepaling bevat die vergelijkbaar is met die in de V.G. en het eerste Aanvullend Protocol.

Men mag dus beweren dat de ernstige overtredingen van het oorlogsrecht tijdens niet-internationale gewapende conflicten, volgens de huidige stand van het positief internationaal recht, stricto sensu niet als «ernstige inbreuken» worden aangemerkt.

De amendementen die hier worden voorgesteld, moeten dan ook dienen om die leemte aan te vullen. Het zou dus de bedoeling zijn de strafbare feiten die op de internationale gewapende conflicten van toepassing zijn, te verruimen tot de niet-internationale gewapende conflicten.

Dat het internationaal recht daar niet expliciet in voorziet, belet de Staten niet op een overeenkomstige wijze te handelen. Integendeel, in de rechtsleer en in de rechtspraak bestaat er een stroming die ervan uitgaat, binnen het algemene kader van de rechten van de mens, dat de verplichting om die rechten te eerbiedigen, voor de Staten de verplichting meebrengt de schending ervan te bestraffen, zelfs indien zulks niet uitdrukkelijk is bepaald (cf. G. Cohen-Jonathan, «Responsabilité pour atteinte aux droits de l'homme», in «La responsabilité dans le système international», colloquium van de «Société française pour le droit international», Parijs, Pédone, 1991, blz. 113; Interamerikaans Hof voor de rechten van de mens, 29 juli 1988, Velasquez-Rodriguez case, par. 166, International Legal Materials, 1989, blz. 324).

De Commissie voor het internationaal recht (subsidiair orgaan van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, samengesteld uit experts belast met de codificering van het internationaal recht, die de Staten ontwerp-verdragen voorlegt tot regeling van de internationale betrekkingen op wereldvlak) heeft zelfs een ontwerp van een «Code des crimes contre la paix et la sécurité de l'humanité» opgesteld waarin strafbaar worden gesteld de «uitzonderlijk ernstige oorlogsmisdaden» gepleegd tijdens «gewapende conflicten», zonder dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen internationale gewapende conflicten en niet-internationale gewapende conflicten (Rapport van de Commissie voor het internationaal recht, 46e zittingsperiode van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, 1991, blz. 269-270).

Deze voorstellen van amendement sluiten dus aan bij een zeer actuele denkrichting aangezien de Ver-

tions visées par l'article 3 sont applicables à un conflit armé non international: il est significatif que le deuxième Protocole additionnel aux C.G. de 1949 qui «développe et complète l'article 3 commun aux C.G.» (deuxième Protocole additionnel, art. 1er, § 1er) et qui s'applique spécifiquement aux conflits armés non internationaux ne contient aucune disposition répressive analogue à celle que l'on trouve dans les C.G. et le premier Protocole additionnel.

Il est donc permis d'affirmer que dans l'état actuel du droit international positif, les violations graves du droit de la guerre commises dans les conflits armés non internationaux ne constituent pas des «infractions graves» stricto sensu.

C'est pour combler cette lacune que les présents amendements sont proposés. Il s'agirait donc d'étendre les incriminations prévues pour les conflits armés internationaux aux conflits armés non internationaux.

Le fait que cela ne soit pas explicitement prévu par le droit international n'empêche pas les Etats d'agir de la sorte. Bien au contraire, il y a une tendance en doctrine et en jurisprudence à considérer sur le plan général des droits de l'homme que l'obligation pour les Etats de respecter ceux-ci comporte, même si cela n'est pas stipulé expressément, l'obligation d'incriminer leur violation (cf. G. Cohen-Jonathan, «Responsabilité pour atteinte aux droits de l'homme», in «La responsabilité dans le système international», colloque de la Société française pour le droit international, Paris, Pédone, 1991, p. 113; Cour inter-américaine des droits de l'homme, 29 juillet 1988, Velasquez-Rodriguez case, par. 166, International Legal Materials, 1989, blz. 324).

Plus précisément encore, la Commission du droit international (organe subsidiaire de l'Assemblée générale des Nations Unies composé d'experts chargés de codifier le droit international en proposant aux Etats des projets de conventions régissant les relations internationales au plan universel), a élaboré un projet de Code des crimes contre la paix et la sécurité de l'humanité où sont incriminés les «crimes de guerre d'une exceptionnelle gravité» commis dans «les conflits armés» sans qu'il soit fait de distinction entre conflits armés internationaux et conflits armés non internationaux (Rapport de la Commission du droit international, 46e session de l'Assemblée générale des Nations Unies, 1991, pp. 269-270).

Les présentes propositions d'amendement s'inscrivent donc dans un courant d'idées d'autant plus

ligheidsraad zelf in zijn Resolutie 771 van 13 augustus 1992 duidelijk gewezen heeft op de individuele verantwoordelijkheid in «alle schendingen van het internationaal humanitair recht» (massamoorden op personen die niet aan de strijd deelnemen, massale en willekeurige aanhoudingen, verdrijving van burgers en «etnische zuivering», ...) op het grondgebied van het voormalige Joegoslavië, in het bijzonder in Bosnië-Herzegovina (derde considerans en § 2 van het dispositief).

Twee maanden later heeft de Veiligheidsraad op grond van deze resolutie besloten tot de oprichting van een Commissie van experts belast met een onderzoek naar deze feiten (resolutie 780, 7 oktober 1992). De conclusies van die Commissie zouden echter op termijn kunnen leiden tot de bevinding dat «ernstige inbreuken» gepleegd zijn in het kader van het Bosnisch conflict tussen Bosnische reguliere strijdkrachten en Servische milities uit Bosnië-Herzegovina. Dan zouden wel degelijk beschuldigingen worden geuit in verband met feiten die in een burgeroorlog gepleegd zijn.

Door het wetsontwerp tot dat soort feiten uit te breiden zou het Parlement handelen naar de geest van het hedendaagse humanitair internationaal recht.

De verruiming van de toepassingsfeer van het ontwerp zou een andere juridische leemte kunnen aanvullen waarmee een Belgische rechter geconfronteerd kan worden. We kunnen ons inbeelden dat een Servische officier uit Bosnië-Herzegovina die tijdens het huidige conflict ernstige schendingen van het humanitair internationaal recht begaan heeft, op een dag in België terechtkomt en dat Bosnië-Herzegovina ons om zijn uitlevering verzoekt om hem te vervolgen en te berechten. In de veronderstelling dat er een uitleveringsverdrag zou bestaan tussen België en Bosnië-Herzegovina, zou België toch deze uitlevering moeten weigeren, daar artikel 2bis van de wet van 15 maart 1874 op de uitleveringen, gewijzigd op 31 juli 1985, de uitlevering van een persoon verbiedt «wanneer er ernstige redenen bestaan om aan te nemen... dat de positie van de betrokkene... ongunstig dreigt te worden beïnvloed» «op grond van zijn ras, godsdienst, nationaliteit of politieke gezindheid». Als opstandeling dreigt de positie van deze Servische officier immers ongunstig te worden beïnvloed als hij naar Bosnië-Herzegovina wordt teruggestuurd. België zou zich dus verplicht zien een oorlogsmisdadiger op zijn grondgebied te ontvangen zonder dat het de mogelijkheid heeft zelf een strafvervolgning in te stellen, als onze rechtbanken niet de bevoegdheid krijgen om op te treden tegen oorlogsmisdaden die gepleegd zijn in het buitenland, door een vreemdeling tegen vreemdelingen, in het kader van een burgeroorlog.

Ook om die reden dient de strekking van dit ontwerp te worden verruimd tot de niet-internationale gewapende conflicten.

actuel que très significativement, le Conseil de sécurité lui-même, dans sa Résolution 771 du 13 août 1992, a mis en cause des responsabilités individuelles dans «toutes les violations du droit humanitaire international» (massacres de non-combattants, arrestations massives et arbitraires, expulsions de civils et «épuration ethnique», ...) commises «sur le territoire de l'ex-Yougoslavie, en particulier en Bosnie-Herzégovine» (troisième considérant et § 2 du dispositif).

Deux mois plus tard, le Conseil de sécurité, s'appuyant sur cette résolution, décidait de créer une Commission d'experts chargés d'enquêter sur ces faits (résolution 780, 7 octobre 1992). Or, les conclusions de cette Commission pourraient déboucher à terme sur la constatation que des «infractions graves» ont été commises dans le cadre du conflit bosniaque entre forces régulières bosniaques et milices serbes de Bosnie-Herzégovine. Il s'agirait alors bien d'incrimination de faits commis dans une guerre civile.

En étendant le projet de loi à ce type de fait, le Parlement se conformerait donc à l'esprit du droit international humanitaire contemporain.

Cette extension du champ d'application du projet comblerait un autre vide juridique auquel un juge belge pourrait être confronté. Imaginons qu'un officier serbe de Bosnie-Herzégovine, ayant commis des violations graves du droit international humanitaire au cours de l'actuel conflit, se retrouve un jour en Belgique et que la Bosnie-Herzégovine nous demande son extradition pour le poursuivre et le juger. A supposer qu'il existât un traité d'extradition entre la Belgique et la Bosnie-Herzégovine, la Belgique devrait pourtant refuser cette extradition dès lors que l'article 2bis de la loi du 15 mars 1874 sur les extraditions, modifiée le 31 juillet 1985, interdit l'extradition d'une personne «s'il existe des raisons sérieuses de croire (...) que la situation de cette personne risque d'être aggravée» pour des «considérations de race, de religion, de nationalité ou d'opinions politiques». En tant que rebelle, cet officier serbe risquerait en effet de voir sa situation aggravée en cas de renvoi vers la Bosnie-Herzégovine. La Belgique se trouverait donc dans la nécessité d'accueillir un criminel de guerre sur son territoire sans pouvoir le poursuivre pénalement elle-même faute d'avoir prévu la compétence de nos juridictions pour des crimes de guerre commis à l'étranger, par un étranger contre des étrangers dans le cadre d'une guerre civile.

C'est une raison supplémentaire pour étendre la portée de l'actuel projet aux conflits armés non internationaux.

Deze wijziging doet geen bijzonder juridisch probleem rijzen want, benevens het feit dat België het tweede Aanvullend Protocol terzelfder tijd met het eerste heeft goedgekeurd (wet van 16 april 1986, Belgisch Staatsblad van 7 november 1986), lopen de verbodsbepalingen waarvan de overtreding strafbaar gesteld is in de Verdragen van Genève en het eerste Protocol enerzijds, grotendeels gelijk met de verbodsbepalingen van het gemeenschappelijke artikel 3 van de vier Verdragen en van het tweede Protocol anderzijds.

Uit wetgevingstechnisch oogpunt ondergaat de tekst hiermee niet al te grote wijzigingen, want de meeste strafbare feiten in het wetsontwerp kunnen rechtsreeks omgezet worden in de verbodsbepalingen van het gemeenschappelijke artikel 3 en het tweede Protocol.

Uit politiek en moreel oogpunt zou het erg tegen de borst stuiten, nu het humanitair internationaal recht op een afschuwelijke wijze met voeten wordt getreden in louter interne gewapende conflicten (Bosnië-Herzegovina, Somalië, Sri-Lanka, Azerbajdjan, Georgië, Afghanistan, enz.), dat een wet wordt aangenomen die zich beperkt tot relatief uitzonderlijke situaties van het soort als de oorlog Irak-Iran of Irak-Koeweit terwijl dagelijks weerkerende toestanden genegeerd worden. De publieke opinie zou eens te meer het partiële en zelfs selectieve karakter van de toepassing van het internationaal recht opmerken.

« Artikel 1

A. In het eerste lid van dit artikel de woorden «het Eerste Aanvullend Protocol bij die Verdragen» te vervangen door de woorden «het Eerste en het Tweede Aanvullend Protocol bij die Verdragen.»

Verantwoording

De meeste voorgestelde amendementen hebben voornamelijk tot doel in het opschrift en in de artikelen van dit ontwerp de woorden «het Eerste Aanvullend Protocol» of «Protocol inzake de bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten» te vervangen door de woorden «het Eerste en het Tweede Aanvullend Protocol bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949», aangezien het Eerste Protocol betrekking heeft op de internationale gewapende conflicten en het Tweede op de niet-internationale gewapende conflicten.

« B. In het 4° van dit artikel aan de woorden «van de vijandelijke mogendheid» toe te voegen de woorden «of van de tegenpartij.»

Cette modification ne pose pas de problème juridique particulier car, outre le fait que la Belgique a approuvé (loi du 16 avril 1986, Moniteur belge du 7 novembre 1986) et ratifié le deuxième Protocole additionnel en même temps que le premier, il existe un grand parallélisme entre, d'un côté, les interdictions dont la violation est incriminée dans les Conventions de Genève et le premier Protocole, et d'un autre côté les interdictions portées par l'article 3 commun aux quatre Conventions et par le deuxième Protocole.

D'un point de vue légistique, la modification n'entraîne pas de gros bouleversements rédactionnels car la plupart des incriminations du projet de loi sont directement transposables aux interdictions énoncées dans l'article 3 commun et le deuxième Protocole.

Enfin, d'un point de vue politique et moral, il serait profondément choquant qu'à l'heure où des violations effroyables du droit international humanitaire sont commises dans des conflits armés purement internes (Bosnie-Herzégovine, Somalie, Sri-Lanka, Azerbaïdjan, Géorgie, Afghanistan, etc.), on adopte une loi qui se limiterait à des situations relativement exceptionnelles du type guerre Irak-Iran ou Irak-Koweït tout en ignorant des situations quotidiennes et récurrentes. L'opinion publique ne manquerait pas de relever une fois de plus le caractère partiel, voire sélectif, de l'application du droit international.

« Article 1er

A. Au premier alinéa de cet article, remplacer les mots «le Protocole I additionnel à ces Conventions» par les mots «les Protocoles I et II additionnels à ces Conventions.»

Justification

La plupart des amendements proposés consistent pour l'essentiel à remplacer dans le titre et le corps du texte de l'actuel projet l'expression «Protocole I additionnel» ou «Protocole relatif à la protection des victimes des conflits armés internationaux» par l'expression «Protocoles I et II additionnels aux Conventions de Genève du 12 août 1949» puisque le Protocole I couvre les conflits armés internationaux et que le second couvre les conflits armés non internationaux.

« B. Au 4° de cet article, après les mots «puissance ennemie», insérer les mots «ou de la partie adverse.»

Verantwoording

Er moet rekening gehouden worden met het feit dat er in een niet-internationaal gewapend conflict geen « vijandelijke mogendheden » zijn maar wel partijen die bij het conflict betrokken zijn.

« C. In het 4°, 5° en 6° van dit artikel de woorden « het Protocol inzake de bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten » te vervangen door de woorden « het Eerste en het Tweede Aanvullend Protocol bij de internationale Verdragen van Genève van 12 augustus 1949. »

Verantwoording

Zie de verantwoording van het amendement op artikel 1, eerste lid.

« D. In het 6° van dit artikel de woorden « de onrechtmatige deportatie of overbrenging » te vervangen door de woorden « de onrechtmatige deportatie, overbrenging of verplaatsing. »

Verantwoording

De hier beoogde situatie moet in overeenstemming gebracht worden met die bedoeld in artikel 17 van het Tweede Aanvullend Protocol.

« E. In het 16° van dit artikel de woorden « door de overeenkomsten » te vervangen door de woorden « door de Verdragen en het Eerste en het Tweede Aanvullend Protocol bij die Verdragen. »

Verantwoording

Deze bepaling is onvolledig, zelfs wat betreft het huidige toepassingsgebied dat beperkt blijft tot de internationale gewapende conflicten. Om het doel van het ontwerp te bereiken, dat erin bestaat de in de Verdragen van Genève en in het Eerste Protocol opgesomde ernstige inbreuken in ons strafrecht op te nemen (memorie van toelichting blz. 6) « onder de in de verdragen gebezigde beknopte bewoordingen » (Ibid. blz. 8), diende tussen het woord « overeenkomsten » en het woord « erkende » de woorden « en door het Eerste Aanvullend Protocol » te worden ingevoegd, want artikel 85 van het Eerste Aanvullend Protocol klaagt het perfide gebruik aan van kentekens die niet alleen door de Verdragen beschermd worden maar ook door het Eerste Protocol (bijvoorbeeld het kenteken ter bescherming van installaties die gevaarlijke krachten tegenhouden, het kenteken van de civiele bescherming of dat van de culturele goederen, enz.; cf. Commentaire des Protoco-

Justification

Il importe de tenir compte du fait que dans un conflit armé non international, il y a non des « puissances ennemies », mais des « parties au conflit ».

« C. Aux 4°, 5° et 6° de cet article, remplacer les mots « le Protocole relatif à la protection des victimes des conflits armés internationaux » par les mots « les Protocoles I et II additionnels aux Conventions internationales de Genève du 12 août 1949. »

Justification

Voir la justification de l'amendement à l'article 1er, alinéa 1er.

« D. Au 6° de cet article, remplacer les mots « la déportation ou le transfert illicite » par les mots « la déportation, le transfert ou le déplacement illicites. »

Justification

Il convient que la situation visée ici corresponde à celle visée par l'article 17 du Protocole II additionnel.

« E. Compléter le 16° de cet article par les mots « et les Protocoles I et II additionnels à ces Conventions. »

Justification

Cette disposition, même considérée dans son champ d'application actuel limité aux conflits armés internationaux, est incomplète; pour rester cohérent avec l'objectif du projet qui est d'introduire dans notre droit pénal les « seules infractions graves énumérées par les Conventions de Genève et le Protocole I » (exposé des motifs, p. 6) « dans les termes succincts utilisés par les Conventions » (Ibid. p. 8), il aurait fallu ajouter à la fin de l'alinéa les mots « et par le 1er Protocole additionnel » car l'article 85 du 1er Protocole additionnel incrimine l'utilisation perfide de signes protecteurs visés non seulement par les C.G., mais aussi par le 1er Protocole (p.e. le signe protecteur des installations contenant des forces dangereuses, ou celui de la protection civile, ou celui des biens culturels, etc.; cf. Commentaire des Protocoles I et II additionnels du 8 juin 1977, Genève, C.I.C.R., 1986, p. 1023); le présent amendement consiste d'abord à réparer cette omission, et ensuite à

les I et II additionnels du 8 juin 1977, Genève, C.I.R.C., 1986, blz. 1023). Dit amendement beoogt die leemte aan te vullen en het strafbaar feit uit te breiden tot niet-internationale gewapende conflicten door in het bedoelde lid de woorden « en het Eerste en het Tweede Aanvullend Protocol » in te voegen.

« F. Het 17° van dit artikel te vervangen als volgt: « 17° het overbrengen naar een bezet gebied van gedeelten van de burgerbevolking van de bezettende mogendheid in geval van een internationaal gewapend conflict, of van gedeelten van de burgerbevolking van de bezettende autoriteit in geval van een niet-internationaal gewapend conflict. »

Verantwoording

Zie verantwoording van amendement B.

« G. In het 20° van dit artikel de woorden « artikel 53, letter b), van het Protocol inzake de bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten, en wanneer zodanige historische monumenten, kunstwerken en plaatsen van eredienst » te vervangen door de woorden « het verbod die goederen te gebruiken om het militaire optreden te ondersteunen, en wanneer die goederen. »

Verantwoording

Het gaat erom de situatie bedoeld in artikel 53, letter b), van het Eerste Protocol en in artikel 16 in fine van het Tweede Protocol weer te geven. Gelet op die wijziging wordt het vervolg van het lid (« zodanig historische monumenten, kunstwerken en plaatsen van erediensten ») om zuiver stilistische redenen vervangen door de woorden « die goederen ».

Art. 9

In § 1 van dit artikel, de woorden « Onder voorbehoud van de artikelen 99 tot 108 van het Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen van 12 augustus 1949, en artikel 75 van het Eerste Aanvullend Protocol van 8 juni 1977 » te vervangen door de woorden « Onder voorbehoud van de artikelen 99 tot 108 van het Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen van 12 augustus 1949, artikel 75 van het Eerste Aanvullend Protocol en artikel 6 van het Tweede Aanvullend Protocol van 8 juni 1977 ».

Verantwoording

In geval van niet-internationale gewapende conflicten dient dezelfde situatie als die bedoeld in artikel 75 van het Eerste Protocol te worden vermeld.

étendre l'incrimination aux conflits armés non internationaux en ajoutant à la fin de l'alinéa les mots « et les Protocoles I et II additionnels ».

« F. Compléter le 17° de cet article par les mots « dans le cas d'un conflit armé international, ou de l'autorité occupante dans le cas d'un conflit armé non international. »

Justification

Cf. la justification à l'amendement B.

« G. Au 20° de cet article, remplacer les mots « l'article 53, alinéa b), du Protocole relatif à la protection des victimes des conflits armés internationaux, et que les monuments historiques, œuvres d'art et lieux de culte en question » par les mots « de l'interdiction d'utiliser ces biens à l'appui de l'effort militaire, et que ces biens... »

Justification

Il s'agit de couvrir la situation visée à la fois par l'article 53, alinéa b), du 1er Protocole et par l'article 16 in fine du 2e Protocole; eu égard à cette modification, la suite de l'alinéa (« les monuments historiques, œuvres d'art et lieux de culte en question ») est remplacée, pour des raisons purement stylistiques, par les mots « ces biens ».

Art. 9

Au § 1er de cet article, remplacer les mots « Sous réserve des articles 99 à 108 de la Convention de Genève relative au traitement des prisonniers de guerre du 12 août 1949 et de l'article 75 du 1er Protocole additionnel du 8 juin 1977 », par les mots « Sous réserve des articles 99 à 108 de la Convention de Genève relative au traitement des prisonniers de guerre du 12 août 1949, de l'article 75 du 1er Protocole additionnel et de l'article 6 du 11e Protocole additionnel du 8 juin 1977 ».

Justification

Il est opportun de couvrir dans le cas des conflits armés non internationaux la même situation que celle visée par l'article 75 du 1er Protocole.

Een van de indieners geeft een korte uiteenzetting, gegrond op de verantwoording van de amendementen.

De vertegenwoordiger van de Minister voegt hieraan toe dat het ontwerp van wet tot doel had in ons intern recht de internationale bepalingen op te nemen die België verplicht is in haar wetgeving om te zetten, namelijk de Verdragen van Genève zelf en het eerste Aanvullend Protocol.

Dit belet België niet verder te gaan in de omzetting van de internationale normen en het toepassingsgebied van het wetsontwerp uit te breiden tot het tweede Aanvullend Protocol, om eveneens de niet-internationale gewapende conflicten te beogen.

De Regering heeft dus geen bezwaar tegen de hierboven vermelde amendementen, niet op politiek, noch op technisch vlak.

In verband met de ingediende amendementen om het toepassingsgebied van de wet uit te breiden naar conflicten die van interne aard zijn, vraagt een lid of daaruit moet worden afgeleid dat de politieke misdrijven, gepleegd door onder meer de Corsicaanse nationalistische beweging, die bommen legt en eveneens aanwezig is in Brussel, hier zullen worden vervolgd.

Dezelfde vraag rijst voor de leden van het Ierse Republikeinse leger.

Het geval heeft zich trouwens al voorgedaan, met betrekking tot een lid van dat leger dat in België is aangehouden voor uitlevering aan Ierland.

Dit zou historisch betekenen dat men de feiten gepleegd in het kader van de Ierse onafhankelijkheidsstrijd van de jaren twintig tegen het Britse gezag en die in de toepassingsfeer van artikel 1 vallen, hier in België zou kunnen vervolgen.

Volgens het lid bestaat er nog altijd een verschil tussen enerzijds interne conflicten en conflicten van samenleving (zoals bijvoorbeeld de koloniale oorlogen) en anderzijds externe vijandigheden.

Dat betekent ook dat, hoe dan ook, het Hof van Assisen altijd bevoegd is, vermits het gaat om politieke misdrijven.

In het huidige internationaal recht is er evenwel sprake van de mogelijkheid om de internationale misdrijven door een internationaal hof te doen beslechten.

Het lid citeert het voorbeeld van de toestand in Turkije en vraagt zich af of de magistraten van het Hof van Assisen de meest aangewezen personen zijn om over dergelijke situatie te oordelen.

L'un des auteurs fait un bref exposé en se basant sur la justification des amendements.

Le représentant du ministre ajoute que l'objet du projet de loi était d'insérer dans notre droit interne les dispositions internationales que la Belgique est tenue de transposer dans sa législation, à savoir les Conventions de Genève elles-mêmes et le premier Protocole additionnel.

Cela n'empêche pas la Belgique d'aller plus loin dans la transposition des normes internationales et d'étendre le champ d'application du projet de loi au second Protocole additionnel, de manière que soient visés également les conflits armés non internationaux.

Le Gouvernement ne voit donc aucune objection politique ou technique à ce que les amendements susvisés soient adoptés.

Au sujet des amendements tendant à étendre le champ d'application de la loi aux conflits d'ordre interne, un membre demande s'il faut en déduire que les délits politiques commis, notamment, par le mouvement nationaliste corse, qui pose des bombes et qui est également présent à Bruxelles, seront poursuivis chez nous.

La même question se pose pour les membres de l'armée républicaine irlandaise.

Le cas s'est du reste déjà présenté à propos d'un membre de cette armée qui a été arrêté à Bruxelles pour être extradé en Irlande.

Cela signifierait sur le plan historique que l'on pourrait poursuivre en Belgique les faits commis contre l'autorité britannique dans le cadre de la lutte menée pour l'indépendance irlandaise dans les années 20 et qui tombent dans le champ d'application de l'article 1er.

Selon l'intervenant, il y a toujours une différence entre les conflits internes et les conflits de société (comme les guerres coloniales), d'une part, et les hostilités extérieures, d'autre part.

Cela signifie également que la cour d'assises est, de toute manière, toujours compétente puisque les délits en question sont des délits politiques.

Le droit international actuel prévoit cependant la possibilité de faire juger les délits internationaux par une cour internationale.

L'intervenant prend l'exemple de la situation en Turquie et se demande si les magistrats de la cour d'assises sont les personnes les plus indiquées pour juger d'une telle situation.

Er wordt hem geantwoord dat dit probleem op dezelfde wijze rijst, ongeacht of het om interne of internationale conflicten gaat.

Een ander lid vraagt of men onderzocht heeft in hoeverre de toepassing van deze wetgeving in overeenstemming kan worden gebracht met een vraag tot uitlevering.

Verwijzend naar de tussenkomst van de vorige spreker haalt het lid het geval Ryan aan. Indien op een bepaalde manier België door deze tekst bevoegd zou worden, wat zou er gebeuren met het verzoek tot uitlevering? Heeft deze prioriteit, of is ze onderworpen aan een voorafgaande uitputting van de Belgische rechtsmacht?

Dit is des te belangrijker omdat, wanneer er een vraag tot uitlevering is, en onder de banden van het mandaat tot uitlevering een bepaalde duurtijd in Belgische gevangenissen wordt doorgebracht, de Staat die de uitlevering vraagt soms verplicht wordt de betrokkene onmiddellijk in vrijheid te stellen om de reden dat de langdurige procedure in België de maximumduur van de voorhechtenis heeft overschreden (dit zou zich weliswaar evengoed kunnen voordoen in het kader van Protocol I, maar meestal gaat het daar over misdaden die — ook in de buitenlandse wetgeving — tot een langere termijn van voorhechtenis aanleiding kunnen geven).

Door de combinatie van de twee zou men kunnen komen tot een situatie waar het voordeliger zou zijn de toepasselijkheid van deze wet te pleiten en de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken ten gronde in te roepen om de procedure van uitlevering te blokkeren.

In verband met de vraag van een lid over de toepassing van deze wetgeving op situaties zoals deze die zich in Corsica of in Ierland voordoen, verwijst de vertegenwoordiger van de Minister naar artikel 1 van het tweede Aanvullend Protocol, dat luidt als volgt:

« TITEL I

Reikwijdte van dit Protocol

Artikel 1 — Materieel toepassingsveld

1. Dit Protocol, dat de gemeenschappelijke artikelen 3 van de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 uitbreidt en aanvult, zonder wijziging aan te brengen in de omstandigheden waaronder deze artikelen thans worden toegepast, is van toepassing op alle gewapende conflicten, waarop artikel 1 van het Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 betreffende de bescherming van slachtoffers van internationale gewapende conflicten

On lui répond que le problème est le même pour ce qui est des conflits internes et des conflits internationaux.

Un membre demande si l'on a examiné dans quelle mesure l'application de cette législation permet de tenir compte d'une demande d'extradition.

Se référant à l'intervention du préopinant, il évoque le cas Ryan. Si la Belgique devenait compétente, d'une certaine manière, à la suite de l'application de ce texte, qu'advierait-il de la demande d'extradition? Cette demande a-t-elle la priorité ou faut-il d'abord épuiser les compétences juridictionnelles belges?

C'est d'autant plus important qu'en cas de demande d'extradition et de séjour d'une certaine durée dans des prisons belges, à la suite de l'exécution d'un mandat d'extradition, l'Etat qui demande l'extradition est parfois obligé de remettre immédiatement l'intéressé en liberté, parce que la durée de la longue procédure belge a excédé la durée maximale de détention préventive (cela pourrait, certes, se produire aussi dans le cadre défini par le Protocole I, mais les crimes qui y sont visés sont le plus souvent des crimes pouvant donner lieu — même en application de la législation étrangère — à une période de détention préventive plus longue.

La combinaison de ces deux éléments pourrait engendrer une situation dans laquelle il serait préférable de préconiser l'applicabilité de cette loi et d'invoquer la compétence des tribunaux belges au fond, de manière à bloquer la procédure d'extradition.

Au sujet de la question posée par un membre concernant l'application de cette législation à des situations du type de celles que l'on rencontre en Corse ou en Irlande, le représentant du ministre renvoie à l'article 1er du deuxième Protocole additionnel, qui est rédigé comme suit:

« TITRE Ier

Portée du présent Protocole

Article premier — Champ d'application matériel

1. Le présent Protocole, qui développe et complète l'article 3 commun aux Conventions de Genève du 12 août 1949 sans modifier ses conditions d'application actuelles, s'applique à tous les conflits armés qui ne sont pas couverts par l'article premier du Protocole additionnel aux Conventions de Genève du 12 août 1949 relatif à la protection des victimes des conflits armés internationaux (Protocole I), et qui se déroulent sur le territoire d'une Haute Partie contractante

(Protocol I) niet van toepassing is, en die plaatsvinden op het grondgebied van een Hoge Verdragsluitende Partij tussen de strijdkrachten van die Partij en dissidente strijdkrachten of andere georganiseerde gewapende groepen die, staande onder een verantwoordelijk bevel, het grondgebied van die Partij gedeeltelijk onder controle hebben op een zodanige wijze dat zij in staat zijn aanhoudende en samenhangende militaire operaties uit te voeren en de bepalingen van dit Protocol toe te passen.

2. Dit Protocol is niet van toepassing op situaties van interne onregeligheden en spanningen, zoals rellen, op zichzelf staande en sporadisch voorkomende daden van geweld en andere handelingen van soortgelijke aard, die niet zijn te beschouwen als gewapende conflicten. » (1)

De hypothesen die hier worden beoogd zijn dus die van het bestaan van een rebellenleger dat een deel van het grondgebied beheerst en dat in strijd is met regeringstroepen, of die van gewapende conflicten tussen verschillende facties die elk een deel van het grondgebied onder controle hebben.

Een voorbeeld hiervan is de toestand in Libanon, op het ogenblik dat het gebied verdeeld was in invloedssferen, beheerst door georganiseerde legers.

De toestand in Corsica of Ierland beantwoordt dus niet aan deze definitie.

Een lid is van mening dat dit betwistbaar is, wat Ierland betreft: wie zich daar begeeft kan ervaren dat het I.R.A. bepaalde delen van het gebied bezet.

Een ander lid stelt dat de voorlezing van artikel 1 van het tweede Aanvullend Protocol belangrijk was voor de goede interpretatie van de tekst, des te meer dat men nog andere voorbeelden kan aanhalen van situaties waar men zich moet afvragen of het « humanitair internationaal recht » — in de brede zin — van toepassing is.

In bepaalde Middenamerikaanse landen (Guatemala, El Salvador, ...) woedde de laatste jaren een burgeroorlog tussen de geregelde troepen van bepaalde regeringen en rebellenlegers, die soms gedeelten van het grondgebied *de facto* bezet hielden.

Bepaalde akkoorden, die in Midden-Amerika voor die landen werden gesloten, vertrekken trouwens vanuit die vaststelling.

Vallen dergelijke situaties in het toepassingsgebied van het tweede Aanvullend Protocol?

Het lid is van mening dat het strikt genomen niet het geval is, maar dat dit Protocol onvermijdelijk wel van toepassing is, indien men het ruim interpreteert.

entre ses forces armées et des forces armées dissidentes ou des groupes armés organisés qui, sous la conduite d'un commandement responsable, exercent sur une partie de son territoire un contrôle tel qu'il leur permette de mener des opérations militaires continues et concertées et d'appliquer le présent Protocole.

2. Le présent Protocole ne s'applique pas aux situations de tensions internes, de troubles intérieurs, comme les émeutes, les actes isolés et sporadiques de violence et autres actes analogues, qui ne sont pas considérés comme des conflits armés. » (1)

Dans les hypothèses visées en l'espèce, il est donc question, soit de l'existence d'une armée de rebelles maîtrisant une partie du territoire et luttant contre des troupes gouvernementales, soit de l'existence de conflits armés entre différentes factions qui contrôlent chacune une partie du territoire.

L'on peut citer en exemple la situation qui régnait au Liban à l'époque où son territoire était divisé en zones d'influence contrôlées par des armées organisées.

La situation qui règne en Corse ou en Irlande ne correspond donc pas à cette définition.

Un commissaire estime que cette affirmation est contestable en ce qui concerne l'Irlande: quiconque s'y rend pourra se rendre compte que l'I.R.A. occupe certaines parties du territoire.

Un autre membre déclare que la lecture de l'article 1er du deuxième Protocole additionnel a été importante pour la bonne interprétation du texte, d'autant plus que l'on peut citer d'autres exemples de situations au sujet desquelles il y a lieu de se demander si le « droit humanitaire international » — au sens large — y est applicable.

Dans certains pays d'Amérique centrale (le Guatemala, le Salvador...) a sévi, ces dernières années, une guerre civile opposant l'armée régulière de certains gouvernements à des armées de rebelles qui occupaient parfois *de facto* des parties du territoire.

Du reste, certains des accords conclus en Amérique centrale, pour ce qui est de ces pays, sont fondés sur cette constatation.

Ce type de situation entre-t-il dans le champ d'application du deuxième Protocole additionnel?

L'intervenant estime que non, à strictement parler, mais qu'il y entre inmanquablement si l'on donne une interprétation large de ce protocole.

(1) Zie *Belgisch Staatsblad* van 7 november 1986.

(1) Voir le *Moniteur belge* du 7 novembre 1986.

Die situaties benaderen trouwens heel dicht deze die hier met betrekking tot Bosnië-Herzegovina worden geschetst.

Wat betreft de combinatie van een vraag tot uitlevering en de toepassing van deze wetgeving, merkt de vertegenwoordiger van de Minister op dat dit probleem rijst, ongeacht de amendementen tot uitbreiding van het toepassingsgebied van het ontwerp.

Dit ontwerp stelt het principe vast van de universele bevoegdheid.

Artikel 7, eerste lid, van het ontwerp luidt immers als volgt: «De Belgische rechtbanken zijn bevoegd om kennis te nemen van de in deze wet omschreven misdrijven, ongeacht de plaats waar deze gepleegd zijn».

De omzetting in het Belgische interne recht van de Verdragen van Genève en van het eerste Aanvullend Protocol is een internationaal-rechtelijke verplichting. In geval van ernstige inbreuk op deze teksten, moet België het beginsel toepassen «aut dedere, aut judicare». België moet dus ofwel recht doen, ofwel uitleveren. Indien het weigert de betrokkene uit te leveren, mag het zich niet onthouden te vonnissen.

Er bestaat integendeel geen verplichting om het tweede Aanvullend Protocol in ons intern recht om te zetten.

Het bovenvermelde principe is dus niet van toepassing.

Indien België gebonden is aan een andere Staat door een uitleveringsverdrag, dat die misdrijven zou beogen die uiteraard in beide landen strafbaar zijn gesteld, is het niet verplicht te vervolgen, als het de uitlevering weigert.

Het lid vraagt of de amendementen tot uitbreiding van de toepassingsfeer van het wetsontwerp ook de gevallen van burgeroorlog viseren.

Er wordt hem geantwoord dat ter zake de burgeroorlog alsdusdanig niet is bedoeld.

Er moet aan de voorwaarden bepaald in artikel 1 van het tweede Aanvullend Protocol worden voldaan.

Een deel van het grondgebied moet onder meer onder controle zijn, zoals het bijvoorbeeld het geval was in Afghanistan, na het vertrek van de Sovjets, of in Vietnam, na het vertrek van de Amerikaanse troepen, wanneer er een gewapend conflict was tussen het Vietkongleger en het Zuidvietnamese leger, die allebei georganiseerd waren en beiden een deel van het grondgebied onder controle hadden, hetgeen zich niet noodzakelijk voordoet in alle burgeroorlogen.

Hetzelfde lid is van mening dat de burgers onvermijdelijk meer betrokken zijn bij een burgeroorlog dan bij een internationaal conflict.

Ces situations sont d'ailleurs très proches de celles que l'on décrit à propos de la Bosnie-Herzégovine.

En ce qui concerne le problème de la compatibilité entre une demande d'extradition et l'application de la législation en question, le représentant du ministre fait observer qu'il se pose indépendamment des amendements visant à étendre le champ d'application du projet de loi.

Ce projet consacre le principe de la compétence universelle.

En effet, le premier alinéa de l'article 7 du projet de loi dispose que «les juridictions belges sont compétentes pour connaître des infractions prévues à la présente loi, indépendamment du lieu où celles-ci auront été commises».

L'obligation de transposer en droit belge les conventions de Genève et le premier Protocole additionnel est une obligation de droit international. En cas d'infraction grave aux dispositions de ce texte, la Belgique doit appliquer le principe «aut dedere, aut judicare». La Belgique doit donc soit faire droit, soit extraditer. Lorsqu'elle refuse d'extraditer, elle ne peut pas s'abstenir de rendre un jugement.

Il n'existe par contre aucune obligation de transposer en droit belge le deuxième Protocole additionnel.

Le principe précité n'est donc pas applicable.

Lorsque la Belgique est liée à un autre Etat par un traité d'extradition, qui vise des infractions prévues par la législation des deux pays, elle n'est pas obligée d'entamer des poursuites lorsqu'elle refuse l'extradition.

Un membre demande si les amendements visant à étendre le champ d'application de la loi en projet visent également les cas de guerre civile.

Il lui est répondu que la guerre civile en tant que telle n'est pas visée.

Les conditions définies à l'article 1er du deuxième Protocole additionnel doivent être remplies.

Il faut, notamment, qu'une partie du territoire soit sous contrôle, comme ce fut le cas en Afghanistan, après le départ des Soviétiques, ainsi qu'au Viêt-nam, après le départ des troupes américaines, où l'on vit s'affronter l'armée vietcong et l'armée sud-vietnamienne, c'est-à-dire deux armées organisées ayant chacune une partie du territoire sous leur contrôle, ce qui n'est pas nécessairement le cas dans toute guerre civile.

Selon le même intervenant, les populations sont inévitablement beaucoup plus impliquées dans une guerre civile que dans un conflit international.

Het lid kan aannemen dat het uitvoeren van een aanval tegen de burgerbevolking als een ernstig misdrijf wordt beschouwd in het kader van een internationaal conflict, maar hij is van mening dat dit criterium niet op dezelfde wijze kan gelden ingeval van burgeroorlog.

Een ander lid stelt dat, zoals de gewapende conflicten overall in de wereld (Libanon, Suriname, Erythrea, ...) hebben aangetoond, er altijd enerzijds regeringstroepen en anderzijds rebellentroepen zijn, die onder een georganiseerd bevel staan en die een deel van het grondgebied onder controle hebben.

In principe is er dus geen verwarring mogelijk met de toestanden die zich bijvoorbeeld in Corsica of in Ierland voordoen, noch met punctuele aanslagen door terroristen die buiten de toepassingsfeer van deze wetgeving vallen.

Het is bovendien niet juist dat de burgerbevolking min of meer slachtoffer zou zijn, al naargelang de gewapende machten niet officieel of officieel zijn.

Wanneer men een conflict als « burgerlijk » definieert, kan men ofwel bedoelen dat de gewapende troepen niet militair zijn, ofwel verwijzen naar de burgerbevolking die het slachtoffer is van het conflict en die geen deel uitmaakt van de gewapende structuren.

Een lid merkt op dat men dit probleem moet bekijken in het kader van het tweede Aanvullend Protocol, hetgeen niet belet dat er onvermijdelijk grote interpretatieproblemen zullen ontstaan, des te meer omdat het om strafrecht gaat.

Op een bepaald ogenblik zal daarover door Belgische strafrechtbanken geoordeeld worden.

Die rechtbanken zullen over feiten moeten oordelen, die zich ver van het Belgisch grondgebied hebben voorgedaan en waarover zelfs diplomaten niet altijd tot juiste omschrijvingen en conclusies kunnen komen.

Een ander lid antwoordt dat dit deel uitmaakt van de huidige evolutie van het recht, waar er sprake is van de plicht tot humanitaire inmenging.

Als er een twijfel bestaat zullen de rechtbanken het tweede Aanvullend Protocol niet toepassen.

De publieke opinie zal trouwens ook deelnemen aan het debat.

Nog een ander lid pleit voor het aannemen van deze wetgeving, omdat ze een alternatief biedt voor de uitlevering zonder het misdrijf ongestraft te laten, uitlevering die in bepaalde gevallen erop zou neerkomen, de betrokkene te laten oordelen door een gerecht dat regelmatig rechter en partij is in het geschil.

L'intervenant déclare qu'il peut admettre que l'on tienne pour une infraction grave une attaque perpétrée contre la population civile dans un conflit international, mais que l'on ne peut pas considérer les choses de la même manière en cas de guerre civile.

Un autre commissaire déclare que, comme les conflits armés l'ont montré partout dans le monde (Liban, Surinam, Erythrée,...), il y a toujours, d'un côté, des troupes gouvernementales et, de l'autre, des troupes rebelles, les unes et les autres placées sous un commandement organisé et contrôlant une partie du territoire.

En principe, aucune confusion n'est donc possible avec les situations que l'on rencontre, par exemple, en Corse ou en Irlande, ni avec des attentats ponctuels perpétrés par des terroristes et qui échappent au champ d'application de cette législation.

En outre, il est faux de dire que la population civile victime serait plus ou moins touchée selon que les forces armées sont ou non des forces officielles.

En qualifiant un conflit de « civil », l'on peut vouloir dire soit que les troupes armées ne sont pas militaires, soit que c'est la population civile — qui ne fait pas partie des structures armées — qui en est la victime.

Un commissaire fait observer qu'il faut considérer ce problème sous l'angle du deuxième Protocole additionnel, mais cela n'empêchera pas la survenance inéluctable de grands problèmes d'interprétation, d'autant plus que la question dont il s'agit est une question de droit pénal.

A un moment donné, des tribunaux répressifs belges se prononceront à ce sujet.

Ces tribunaux devront apprécier des faits qui se seront produits loin du territoire belge et dont même les diplomates ne connaissent pas toujours les tenants et les aboutissants et à propos desquels ils ne peuvent, dès lors, pas tirer de conclusions précises.

Un autre membre répond que cela s'inscrit dans l'évolution actuelle du droit, qui fait place à la notion du devoir d'ingérence humanitaire.

En cas de doute, les tribunaux n'appliqueront pas le deuxième Protocole additionnel.

D'ailleurs, l'opinion publique participera au débat.

Un autre membre plaide pour l'adoption de la loi en projet parce qu'elle offre une solution de rechange à l'extradition sans laisser impunie l'infraction commise, et parce qu'extrader reviendrait, dans certains cas, à faire juger l'intéressé par une juridiction qui serait à la fois juge et partie.

De Regering heeft ook een amendement ingediend, luidende [Gedr. St. van de Senaat nr. 481-3 (B.Z. 1991-1992)]:

« Art. 4

«Tussen het vierde en het vijfde streepje van dit artikel een streepje (nieuw) in te voegen, luidend als volgt:

«— het verzuim gebruik te maken van de mogelijkheid tot handelen vanwege zij die kennis hebben van bevelen, gegeven met het oog op de uitvoering van een dergelijk misdrijf of van feiten die een begin van uitvoering hiervan vormen, ofschoon zij de voltooiing ervan konden verhinderen of konden doen ophouden;»

Verantwoording

Als gevolg van de opmerkingen geformuleerd door bepaalde leden van het Auditoraat-generaal bij het Militair Gerechtshof stelt de Regering voor om de bepaling van artikel 5 van het oorspronkelijke ontwerp opnieuw in te voeren in dit nieuwe artikel van het ontwerp. Dit artikel is opgeheven na de behandeling van het ontwerp door de Commissie voor de Justitie omdat het na de goedkeuring van de nieuwe tekst van artikel 4 geen reden van bestaan meer had.

Hoewel artikel 4 in zijn nieuwe lezing onder meer de deelneming aan het misdrijf betreft, heeft het geen betrekking op het verzuim vanwege een meerdere om gebruik te maken van zijn mogelijkheid tot handelen ten einde de onder zijn gezag geplaatste personen te beletten een « ernstig misdrijf » te plegen.

De Krijgsraad te Luik heeft in zijn vonnis van 20 november 1972 weliswaar het volgende besloten (J.T., 1973, 148):

«Est coauteur de tous les sévices commis par ses subordonnés à l'occasion d'interrogatoires de prisonniers, l'officier (...) qui, par sa présence, tolère les sévices que sa qualité de commandant de compagnie lui commandait d'interrompre.»

De theorie betreffende de deelneming door verzuim is evenwel zeer omstreden in het Belgisch recht en wordt door de rechtsleer over het algemeen verworpen.

[J. Verhaegen, «Savoir où porter le fer» (J.T.; 1973, 137);

J. Verhaegen, «Les incertitudes de la répression de l'omission en droit pénal belge» (R.D.P., 1983, 3 (inzonderheid blz. 17 tot 22);

J. Rubbrecht, «Strafbare deelneming door onthouding» (R.W., 1961-1962, 2211-2218)].

Le Gouvernement a également déposé un amendement libellé comme suit [Doc. Sénat n° 481-3 (S.E. 1991-1992)]:

« Art. 4

«Entre le quatrième et le cinquième tiret de cet article, insérer un tiret (nouveau), rédigé comme suit:

«— l'omission d'agir dans les limites de leur possibilité d'action de la part de ceux qui avaient connaissance d'ordres donnés en vue de l'exécution d'une telle infraction ou de faits qui en commencent l'exécution, et pouvaient en empêcher la consommation ou y mettre fin;»

Justification

A la suite des observations émises par certains membres de l'Auditorat général près la Cour militaire, le Gouvernement propose de réintroduire le contenu de l'article 5 du projet initial dans l'article nouveau du projet. Cet article avait été supprimé à la suite de la discussion en Commission de la Justice, pour le motif qu'il devenait sans objet à la suite de l'adoption du nouveau texte de l'article 4.

Or le nouveau texte de l'article 4, s'il vise notamment la participation à l'infraction, ne vise pas l'abstention du supérieur de mettre en œuvre ses possibilités d'action pour empêcher des personnes placées sous son autorité de commettre une « infraction grave ».

Certes, le Conseil de guerre de Liège a décidé par son jugement du 20 novembre 1972 (J.T., 1973, 148):

«Est coauteur de tous les sévices commis par ses subordonnés à l'occasion d'interrogatoires de prisonniers, l'officier (...) qui, par sa présence, tolère les sévices que sa qualité de commandant de compagnie lui commandait d'interrompre.»

Mais la théorie de la participation par omission est très controversée en droit belge et est généralement rejetée par la doctrine.

[Verhaegen, J., «Savoir où porter le fer» (J.T., 1973, 137);

Verhaegen, J., «Les incertitudes de la répression de l'omission en droit pénal belge» (R.D.P., 1983, 3 (en particulier les pages 17 à 22);

Rubbrecht, J., «Strafbare deelneming door onthouding» (R.W., 1961-1962, 2211-2218)].

Het lijkt dus wenselijk te opteren voor de oplossing die bestaat in de tenlastelegging van dat gedrag als misdrijf door verzuim « sui generis » uit eigen hoofde van de meerdere, een oplossing waarvoor de Commissie Cornil reeds heeft gekozen in het ontwerp van wet 577 uit 1963.

Deze oplossing is gegrond op de eigen verantwoordelijkheid van de meerdere zoals die is omschreven in:

1° artikel 1 van het Reglement gevoegd bij het Verdrag (IV) van 's-Gravenhage 1907 waarin is bepaald dat de leden van de Strijdkrachten onder het bevel moeten staan van een persoon die verantwoordelijk is voor zijn ondergeschikten;

2° artikel 43.1 van het Aanvullend Protocol I van 1977 waarin is bepaald dat alle georganiseerde strijdkrachten, groepen en eenheden van een Partij bij een conflict « onder een bevel staan dat tegenover die Partij verantwoordelijk is voor het gedrag van zijn ondergeschikten »;

3° artikel 86.2 van hetzelfde Protocol waarin het volgende is bepaald:

« Het feit dat een inbreuk op de Verdragen of dit Protocol is begaan door een ondergeschikte ontheft zijn meerderen niet van hun strafrechtelijke, onderscheidenlijk disciplinaire verantwoordelijkheid, naar gelang van de omstandigheden, wanneer die meerderen wisten, of over inlichtingen beschikten waardoor zij onder de omstandigheden van dat ogenblik konden begrijpen, dat hij een zodanige inbreuk beging of op het punt stond te begaan, en wanneer zij niet alle praktisch uitvoerbare maatregelen die in hun vermogen lagen, hebben getroffen om de inbreuk te voorkomen of tegen te gaan. »

Deze specifieke tenlastelegging heeft dus eigenlijk een driedelige functie:

— een duidelijke oplossing bieden voor een omstreken juridische kwestie;

— de toepassing van artikel 86 van het Eerste Aanvullend Protocol;

— het militair commando ertoe bewegen hun kaders op zodanige wijze voor te bereiden dat zij tijdens operaties hun verantwoordelijkheid nemen.

De vertegenwoordiger van de Minister licht hierbij toe dat het amendement erin bestaat in het ontwerp een begrip opnieuw in te voeren, dat weggelaten was toen de artikelen met betrekking tot de deelneming aan misdaden werden gewijzigd.

Toen werd een debat gevoerd over de strafmaat, die op bepaalde vormen van deelneming aan misdaden moest worden toegepast.

Il paraît donc préférable de recourir à la solution consistant dans l'incrimination du comportement en question comme infraction par omission « sui generis » dans le chef direct du supérieur, solution déjà retenue par la commission Cornil dans le projet de loi 577 de 1963.

Cette solution trouve un fondement dans la responsabilité propre du supérieur telle que définie:

1° à l'article 1er du Règlement annexé à la Convention (IV) de La Haye 1907, qui prévoit que les membres des Forces armées doivent « avoir à leur tête une personne responsable pour ses subordonnés »;

2° à l'article 43.1 du 1er Protocole additionnel de 1977 qui prévoit que toutes les forces, groupes et unités armés et organisés d'une Partie à un conflit « sont placés sous un commandement responsable de la conduite de ses subordonnés devant cette Partie »;

3° à l'article 86.2 du même Protocole qui dispose:

« Le fait qu'une infraction aux Conventions ou au présent Protocole a été commise par un subordonné n'exonère pas ses supérieurs de leur responsabilité pénale ou disciplinaire, selon le cas, s'ils savaient ou possédaient des informations leur permettant de conclure, dans les circonstances du moment, que ce subordonné commettait ou allait commettre une telle infraction, et s'ils n'ont pas pris toutes les mesures pratiquement possibles en leur pouvoir pour empêcher ou réprimer cette infraction. »

Cette incrimination spécifique a donc en réalité une triple fonction:

— résoudre clairement une question juridique controversée;

— assurer la mise en œuvre de l'article 86 du 1er Protocole additionnel;

— amener le commandement militaire à préparer adéquatement ses cadres à l'exercice de leurs responsabilités en opérations.

Le représentant du ministre précise que l'amendement consiste à réintroduire dans le projet une notion que l'on a abandonnée au moment de la modification des articles relatifs à la participation criminelle.

Le débat qui les a entourés concernait le taux de la peine à appliquer à certaines formes de participation criminelle.

De Commissie was het eens om te stellen dat alle vormen van mededeling op dezelfde wijze moesten worden bestraft als de misdaad zelf.

Bijgevolg werd de tekst in aanzienlijke mate vereenvoudigd en werd de bepaling van artikel 5 — die betrekking had op de deelneming door verzuim — ten onrechte weggelaten.

De vertegenwoordiger van de Minister verwijst naar de verantwoording van het regeringsamendement, en meer bepaald naar de rechtsleer en de rechtspraak die daarin worden aangehaald en waaruit blijkt dat de algemene beginselen die voor het mededaderschap en de medeplichtigheid toepasselijk zijn, niet toelaten alle gevallen van deelneming door verzuim te beogen.

Men denkt vooral aan degene die bijvoorbeeld zijn ondergeschikten een ernstig misdrijf ziet plegen en die zich onthoudt de nodige instructies te geven om de inbreuk te voorkomen of tegen te gaan. Hetzelfde geldt voor iedere persoon die de mogelijkheid had om dergelijk misdrijf te beletten.

De regering stelt dus voor de bepaling van het oorspronkelijke artikel 5 opnieuw in te voeren, door een bijkomend streepje in artikel 4 in te voegen.

Een lid merkt op dat in de verantwoording van het Regeringsamendement uitdrukkelijk sprake is van een verantwoordelijkheid van een hiërarchische meerdere in de bevelstructuur van de gewapende eenheden die dergelijke misdrijven plegen.

In de tekst zelf van het amendement wordt dat onderscheid integendeel niet gemaakt.

De vertegenwoordiger van de Minister merkt op dat de verantwoording van het amendement een aantal voorbeelden bevat. Het voorbeeld waaraan men eerst denkt is dat van de meerdere die zijn ondergeschikten een oorlogsmisdaad laat plegen, zonder maatregelen te treffen om dit te beletten.

Er kunnen zich evenwel andere toestanden voordoen waar degene die het bevel voert, niet noodzakelijk een meerdere is, bijvoorbeeld wanneer de officieren onbeschikbaar zijn of in de strijd zijn gevallen.

Daarom is de vertegenwoordiger van de Minister van mening dat het verkieslijk is de meerdere niet uitdrukkelijk te vermelden in de tekst die de constitutionele elementen van het misdrijf omschrijft.

Zo zal de rechter in elk concreet geval kunnen oordelen of iemand, omwille van zijn positie in de structuren van het leger, al dan niet de mogelijkheid had het misdrijf te beletten.

La commission avait estimé que toutes les formes de participation à une infraction devaient être sanctionnées de la même manière que l'infraction elle-même.

En conséquence, le texte fut considérablement simplifié et la disposition de l'article 5 — qui concernait la participation par omission — fut supprimée à tort.

Le représentant du ministre se réfère à la justification de l'amendement gouvernemental et, plus précisément, à la doctrine et à la jurisprudence, dont il y est fait état et selon lesquelles les principes généraux applicables au coauteur et au complice ne permettent pas de couvrir tous les cas de participation par omission.

L'on pense surtout, à cet égard, au cas d'une personne qui voit, par exemple, ses subordonnés commettre une infraction grave et qui s'abstient de donner les instructions nécessaires pour prévenir cette infraction, et à celui de toute personne qui aurait eu la possibilité de prévenir une telle infraction.

Le Gouvernement propose donc de réintroduire la disposition de l'article 5 initial en ajoutant un tiret à l'article 4.

Un membre fait observer que la justification de l'amendement gouvernemental parle explicitement de la responsabilité d'un supérieur hiérarchique dans la structure de commandement des unités armées qui commettent de telles infractions.

En revanche, l'on ne retrouve pas cette distinction dans le texte même de l'amendement.

Le représentant du ministre fait remarquer que la justification de l'amendement contient un certain nombre d'exemples. L'exemple auquel l'on pense d'abord est celui du supérieur qui laisse ses subordonnés commettre un crime de guerre sans prendre de mesures pour les en empêcher.

Il peut, toutefois, y avoir des situations dans lesquelles celui qui commande n'est pas nécessairement un supérieur, par exemple lorsque les officiers sont indisponibles ou sont tombés au combat.

Le représentant du ministre estime qu'il est préférable de ne pas mentionner expressément le supérieur hiérarchique dans le texte qui définit les éléments constitutifs de l'infraction.

De cette manière, le juge pourra apprécier, dans chaque cas concret, si quelqu'un aurait eu ou non la possibilité d'empêcher l'infraction dans la position qu'il occupait dans les structures de l'armée.

Een lid dient de volgende amendementen in:

« Artikel 1bis (nieuw)

« Na artikel 1 een artikel 1bis (nieuw) in te voegen, luidende:

« Artikel 1bis. — Indien de in artikel 1 opgesomde feiten worden gepleegd in een sfeer van na oorlogs revanchisme, blijven zij even verwerpelijk en worden zij eveneens als ernstige misdrijven beschouwd. »

« Art. 9

« Dit artikel aan te vullen met een § 5, luidende:

« § 5. Het militaire gerecht wordt voor de behandeling van de in deze wet omschreven misdrijven aangevuld met een burgerlijk rechter die geen enkel verband met de overheid vertoont. »

Verantwoording

Teneinde het samenstellen van de rechtbanken uit enkel leden van een overwinningsmacht te voorkomen, is het aangewezen een onpartijdig burger aan de rechtbanken toe te voegen. De geloofwaardigheid van de rechtbanken zal daarmee gediend worden.

Een lid merkt op dat het eerste amendement buiten het toepassingsgebied van de wet valt, vermits bedoelde feiten zich na een oorlog hebben voorgedaan.

De eerste en tweede Aanvullende Protocollen zijn dus niet van toepassing.

II. STEMMINGEN

De Commissie beslist het opschrift van het wetsontwerp te wijzigen, zoals door een amendement voorgesteld [Gedr. St. van de Senaat nr. 481-4 (B.Z. 1991-1992)].

Het amendement bij het eerste lid van artikel 1 wordt eenparig aangenomen door de 14 aanwezige leden.

De andere amendementen worden eenparig aangenomen door de 15 aanwezige leden, met uitzondering van de amendementen tot invoeging van een artikel 1bis (nieuw) en van een § 5 (nieuw) in artikel 9, die bij dezelfde eenparigheid worden verworpen.

Un membre dépose les amendements suivants:

« Article premier bis (nouveau)

« Insérer, à la suite de l'article premier, un nouvel article premier bis, libellé comme suit:

« Article premier bis. — Si les faits énumérés à l'article premier sont commis dans un esprit de revanche après une guerre, ils restent aussi répréhensibles et sont également considérés comme infractions graves. »

« Art. 9

« Compléter cet article par un § 5, libellé comme suit:

« § 5. La juridiction militaire saisie d'une infraction au sens de la présente loi sera complétée par un juge civil n'ayant aucun lien avec l'autorité militaire. »

Justification

Pour éviter que les tribunaux ne soient composés que de membres d'une puissance victorieuse, il convient de leur adjoindre un civil impartial. Cette mesure ne peut que servir la crédibilité des juridictions militaires.

Un membre fait remarquer que ce que vise le premier amendement sort du champ d'application de la loi en projet, puisque les faits en question se sont produits après une guerre.

Les premier et deuxième protocoles additionnels ne sont donc pas d'application.

II. VOTES

La commission décide de modifier l'intitulé du projet de loi, comme proposé par un amendement [(Doc. Sénat n° 481-4 (S.E. 1991-1992)].

L'amendement au premier alinéa de l'article 1er est adopté à l'unanimité des 14 membres présents.

Les autres amendements sont adoptés à l'unanimité des 15 membres présents, à l'exception des amendements visant à insérer un article 1^{er}bis (nouveau) et un § 5 (nouveau) à l'article 9, qui sont rejetés à la même unanimité.

Het aldus geamendeerde ontwerp wordt eenparig aangenomen door de 15 aanwezige leden.

Bij dezelfde eenparigheid wordt vertrouwen geschonken aan de rapporteur voor het opstellen van dit aanvullend verslag.

De Rapporteur,
Jan LOONES.

De Voorzitter,
Roger LALLEMAND.

Le projet de loi ainsi amendé a été adopté à l'unanimité des 15 membres présents.

Confiance a été faite à la même unanimité au rapporteur pour la rédaction du présent rapport complémentaire.

Le Rapporteur,
Jan LOONES.

Le Président,
Roger LALLEMAND.

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE

Ontwerp van wet betreffende de bestraffing van de ernstige inbreuken op de Internationale Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 en op de Aanvullende Protocolen I en II bij die Verdragen, van 8 juni 1977

(Nieuw opschrift)

EERSTE HOOFDSTUK

Ernstige inbreuken

Artikel 1

De hierna omschreven ernstige misdrijven welke door handelingen of nalatigheden schade toebrengen aan personen en goederen die beschermd zijn door de Verdragen, ondertekend te Genève op 12 augustus 1949 en goedgekeurd bij de wet van 3 september 1952, en door het Eerste en het Tweede Aanvullend Protocol bij die Verdragen, aangenomen te Genève op 8 juni 1977 en goedgekeurd bij de wet van 16 april 1986, zijn internationaal-rechtelijke misdaden en worden overeenkomstig de bepalingen van deze wet bestraft, onverminderd de strafbepalingen die van toepassing zijn op de andere overtredingen van de in deze wet bedoelde overeenkomsten en onverminderd de strafbepalingen die van toepassing zijn op de uit nalatigheid gepleegde misdrijven:

- 1° de opzettelijke doodslag;
- 2° het martelen of andere onmenselijke behandeling, met inbegrip van biologische proefnemingen;
- 3° het moedwillig veroorzaken van hevig lijden, of toebrengen van ernstig lichamelijk letsel dan wel van ernstige schade aan de gezondheid;
- 4° het dwingen van een krijgsgevangene, van een burger die beschermd wordt door het Verdrag betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd of van een persoon die in hetzelfde opzicht beschermd wordt door het Eerste en het Tweede Aanvullend Protocol bij de internationale Verdragen van Genève van 12 augustus 1949, om te dienen bij de strijdkrachten van de vijandelijke mogendheid of van de tegenpartij;
- 5° het onthouden aan een krijgsgevangene, aan een burger die beschermd wordt door het Verdrag betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd of aan een persoon die in hetzelfde opzicht beschermd wordt door het Eerste en het Tweede Aanvullend Protocol bij de internationale Verdragen van Genève van 12 augustus 1949, van het recht op een regelmatige en onpartijdige berechting overeenkomstig de voorschriften van die bepalingen;

TEXTE ADOPTE PAR LA COMMISSION

Projet de loi relatif à la répression des infractions graves aux Conventions internationales de Genève du 12 août 1949 et aux Protocoles I et II du 8 juin 1977, additionnels à ces Conventions

(Nouvel intitulé)

CHAPITRE PREMIER

Des infractions graves

Article premier

Constituent des crimes de droit international et sont réprimées conformément aux dispositions de la présente loi, les infractions graves énumérées ci-après, portant atteinte, par action ou omission, aux personnes et aux biens protégés par les Conventions signées à Genève le 12 août 1949 et approuvées par la loi du 3 septembre 1952 et par les Protocoles I et II additionnels à ces Conventions, adoptés à Genève le 8 juin 1977 et approuvés par la loi du 16 avril 1986, sans préjudice des dispositions pénales applicables aux autres infractions aux conventions visées par la présente loi et sans préjudice des dispositions pénales applicables aux infractions commises par négligence:

- 1° l'homicide intentionnel;
- 2° la torture ou les autres traitements inhumains, y compris les expériences biologiques;
- 3° le fait de causer intentionnellement de grandes souffrances ou de porter des atteintes graves à l'intégrité physique, à la santé;
- 4° le fait de contraindre à servir dans les forces armées de la puissance ennemie ou de la partie adverse un prisonnier de guerre, une personne civile protégée par la convention relative à la protection des personnes civiles en temps de guerre ou une personne protégée à ce même égard par les Protocoles I et II additionnels aux Conventions internationales de Genève du 12 août 1949;
- 5° le fait de priver un prisonnier de guerre, une personne civile protégée par la Convention sur la protection des personnes civiles en temps de guerre ou une personne protégée à ce même égard, par les Protocoles I et II additionnels aux Conventions internationales de Genève du 12 août 1949, de son droit d'être jugé régulièrement et impartialement selon les prescriptions de ces dispositions;

6° de onrechtmatige deportatie, overbrenging, of verplaatsing, de onrechtmatige gevangenhouding van een burger die beschermd wordt door het Verdrag betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd of van een persoon die in dezelfde opzichten beschermd wordt door het Eerste en het Tweede Aanvullend Protocol bij de internationale Verdragen van Genève van 12 augustus 1949;

7° het nemen van gijzelaars;

8° de vernieling en de toeëigening van goederen, niet gerechtvaardigd door militaire noodzaak zoals aanvaard in het volkenrecht en uitgevoerd op grote schaal en op onrechtmatige en moedwillige wijze;

9° de onrechtmatige handelingen en nalatigheden die de gezondheid en de lichamelijke of geestelijke integriteit van de personen die beschermd worden door een van de Verdragen betreffende de bescherming van de gewonden, de zieken en de schipbreukelingen, in gevaar kunnen brengen, in het bijzonder alle geneeskundige handelingen die niet gerechtvaardigd zijn door de gezondheidstoestand van die personen of niet in overeenstemming zijn met de algemeen aanvaarde geneeskundige normen;

10° behalve als ze gerechtvaardigd zijn overeenkomstig de onder 9° gestelde voorwaarden, de handelingen die erin bestaan aan de onder 9° bedoelde personen, zelfs met hun toestemming, lichamelijke verminkingen toe te brengen, op hen geneeskundige of wetenschappelijke experimenten uit te voeren of bij hen weefsels of organen weg te nemen voor transplantatie, tenzij het gaat om het geven van bloed voor transfusie of het afstaan van huid voor transplantatie, mits zulks vrijwillig en zonder enige dwang of overreding en voor therapeutische doeleinden geschiedt;

11° het aanvallen van de burgerbevolking of individuele burgers;

12° het uitvoeren van een niet-onderscheidende aanval waardoor de burgerbevolking of goederen van burgerlijke aard worden getroffen, in de wetenschap dat een zodanige aanval verliezen aan menselijke levens, verwondingen van burgers of schade aan goederen van burgerlijke aard zal veroorzaken, in een mate die buitensporig zou zijn in verhouding tot het te verwachten tastbare en rechtstreekse militaire voordeel, onverminderd de misdadige aard van de aanval waarvan de schadelijke gevolgen, zelfs in evenredigheid tot het te verwachten militaire voordeel, onverenigbaar zouden zijn met de beginselen van het internationaal recht die voortvloeien uit de gevestigde gebruiken, de beginselen van menselijkheid en de eisen van het openbare rechtsbewustzijn;

13° het uitvoeren van een aanval op werken of installaties die gevaarlijke krachten bevatten, in de wetenschap dat een zodanige aanval verliezen aan menselijke levens, verwondingen van burgers of schade aan goederen van burgerlijke aard zal veroorzaken, in een

6° la déportation, le transfert ou le déplacement illicites, la détention illicite d'une personne civile protégée par la Convention sur la protection des personnes civiles en temps de guerre ou une personne protégée à ces mêmes égards par les Protocoles I et II additionnels aux Conventions internationales de Genève du 12 août 1949;

7° la prise d'otages;

8° la destruction et l'appropriation de biens, non justifiées par des nécessités militaires telles qu'admissibles par le droit des gens et exécutées sur une grande échelle de façon illicite et arbitraire;

9° les actes et omissions, non légalement justifiés, qui sont susceptibles de compromettre la santé et l'intégrité physique ou mentale des personnes protégées par une des Conventions relatives à la protection des blessés, des malades et des naufragés, notamment tout acte médical qui ne serait pas justifié par l'état de santé de ces personnes ou ne serait pas conforme aux règles de l'art médical généralement reconnues;

10° sauf s'ils sont justifiés dans les conditions prévues au 9°, les actes consistant à pratiquer sur les personnes visées au 9°, même avec leur consentement, des mutilations physiques, des expériences médicales ou scientifiques ou des prélèvements de tissus ou d'organes pour des transplantations, à moins qu'il s'agisse de dons de sang en vue de transfusions ou de dons de peau destinée à des greffes, pour autant que ces dons soient volontaires, consentis et destinés à des fins thérapeutiques;

11° le fait de soumettre la population civile ou des personnes civiles à une attaque;

12° le fait de lancer une attaque sans discrimination atteignant la population civile ou des biens de caractère civil, en sachant que cette attaque causera des pertes en vies humaines, des blessures aux personnes civiles ou des dommages aux biens de caractère civil, qui seraient excessifs par rapport à l'avantage militaire concret et direct attendu, sans préjudice de la criminalité de l'attaque dont les effets dommageables, même proportionnés à l'avantage militaire attendu, seraient incompatibles avec les principes du droit des gens, tels qu'ils résultent des usages établis, des principes de l'humanité et des exigences de la conscience publique;

13° le fait de lancer une attaque contre des ouvrages ou installations contenant des forces dangereuses, en sachant que cette attaque causera des pertes en vies humaines, des blessures aux personnes civiles ou des dommages aux biens de caractère civil, qui seraient

mate die buitensporig zou zijn in verhouding tot het te verwachten tastbare en rechtstreekse militaire voordeel, onverminderd de misdadige aard van de aanval waarvan de schadelijke gevolgen, zelfs in evenredigheid tot het te verwachten militaire voordeel, onverenigbaar zouden zijn met de beginselen van het internationaal recht die voortvloeien uit de gevestigde gebruiken, de beginselen van menselijkheid en de eisen van het openbare rechtsbewustzijn;

14° het aanvallen van onverdedigde plaatsen of gedemilitariseerde zones;

15° het aanvallen van een persoon in de wetenschap dat hij buiten gevecht verkeert;

16° het perfide gebruik van het kenteken van het rode kruis of de rode halve maan of van andere door de Verdragen en het Eerste en het Tweede Aanvullend Protocol bij die Verdragen;

17° het overbrengen naar een bezet gebied van gedeelten van de burgerbevolking van de bezettende mogendheid in geval van een internationaal gewapend conflict, of van gedeelten van de burgerbevolking van de bezettende autoriteit in geval van een niet-internationaal gewapend conflict;

18° het ongerechtvaardigd vertragen van de repatriëring van krijgsgevangenen of burgers;

19° het aanwenden van praktijken van apartheid of andere onmenselijke of ontorende praktijken, die op rassendiscriminatie gebaseerd zijn en een aanslag op de menselijke waardigheid vormen;

20° het aanvallen van duidelijk als zodanig herkenbare historische monumenten, kunstwerken of plaatsen van eredienst die het culturele of geestelijke erfdeel van de volkeren vormen en waaraan bijzondere bescherming is verleend door een speciale regeling wanneer er geen bewijs bestaat van schending door de tegenpartij van het verbod die goederen te gebruiken om het militaire optreden te ondersteunen, en wanneer die goederen niet in de onmiddellijke nabijheid van militaire doelen zijn gelegen.

De onder 11°, 12°, 13°, 14°, 15° en 16° genoemde feiten worden als ernstige misdrijven, als in dit artikel omschreven, beschouwd, op voorwaarde dat ze de dood of ernstig lichamelijk letsel met zich brengen dan wel de gezondheid van een of meer personen in ernstige mate benadelen.

Art. 2

De onder 1°, 2° en 11° tot 15° van artikel 1 omschreven misdrijven worden gestraft met de hoogste straf in criminele zaken bepaald door het Militair Strafwetboek.

De onder 3° en 10° van hetzelfde artikel omschreven misdrijven worden gestraft met levenslange dwangarbeid. Ze worden gestraft met de hoogste

excessifs par rapport à l'avantage militaire concret et direct attendu, sans préjudice de la criminalité de l'attaque dont les effets dommageables même proportionnés à l'avantage militaire attendu seraient incompatibles avec les principes du droit des gens, tels qu'ils résultent des usages établis, des principes de l'humanité et des exigences de la conscience publique;

14° le fait de soumettre à une attaque des localités non défendues ou des zones démilitarisées;

15° le fait de soumettre une personne à une attaque en la sachant hors de combat;

16° le fait d'utiliser perfidement le signe distinctif de la croix rouge ou du croissant rouge ou d'autres signes protecteurs reconnus par les Conventions et les Protocoles I et II additionnels à ces Conventions;

17° le transfert dans un territoire occupé d'une partie de la population civile de la puissance occupante, dans le cas d'un conflit armé international, ou de l'autorité occupante dans le cas d'un conflit armé non international;

18° le fait de retarder sans justification le rapatriement des prisonniers de guerre ou des civils;

19° le fait de se livrer aux pratiques de l'apartheid ou à d'autres pratiques inhumaines ou dégradantes fondées sur la discrimination raciale et donnant lieu à des outrages à la dignité personnelle;

20° le fait de diriger des attaques contre les monuments historiques, les œuvres d'art ou les lieux de culte clairement reconnus qui constituent le patrimoine culturel ou spirituel des peuples et auxquels une protection spéciale a été accordée en vertu d'un arrangement particulier alors qu'il n'existe aucune preuve de violation par la partie adverse de l'interdiction d'utiliser ces biens à l'appui de l'effort militaire, et que ces biens ne sont pas situés à proximité immédiate d'objectifs militaires.

Les faits énumérés aux 11°, 12°, 13°, 14°, 15° et 16° sont considérés comme infractions graves au sens du présent article, à la condition qu'ils entraînent la mort ou causent une atteinte grave à l'intégrité physique ou à la santé d'une ou plusieurs personnes.

Art. 2

Les infractions énumérées aux 1°, 2° et 11° à 15° de l'article premier sont punies de la peine la plus élevée prévue en matière criminelle par le Code pénal militaire.

Les infractions énumérées au 3° et au 10° du même article sont punies des travaux forcés à perpétuité. Elles sont punies de la peine la plus élevée prévue en

straf in criminele zaken bepaald door het Militair Strafwetboek, indien ze de dood van een of meer personen ten gevolge hebben gehad.

Het onder 8° van hetzelfde artikel bedoelde misdrijf wordt gestraft met dwangarbeid van vijftien tot twintig jaar. Hetzelfde misdrijf evenals het onder 16° van hetzelfde artikel bedoelde misdrijf worden gestraft met levenslange dwangarbeid indien ze hetzij een ongeneeslijk lijkende ziekte, hetzij een blijvende ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid, hetzij het volledig verlies van het gebruik van een orgaan, hetzij een zware verminking ten gevolge hebben gehad. Ze worden gestraft met de hoogste straf in criminele zaken bepaald door het Militair Strafwetboek, indien ze de dood van een of meer personen ten gevolge hebben gehad.

De onder 4° tot 7° en 17° van hetzelfde artikel omschreven misdrijven worden gestraft met tijdelijke dwangarbeid. Wanneer de in het voorgaande lid genoemde verzwarende omstandigheden aanwezig zijn, worden ze, naargelang van de gevallen, gestraft met de daarin gestelde straffen.

De onder 18° tot 20° van hetzelfde artikel omschreven misdrijven worden gestraft met dwangarbeid van tien tot vijftien jaar, onder voorbehoud van de toepassing van strengere strafbepalingen inzake ernstige aanslagen op de menselijke waardigheid.

Het onder 9° van hetzelfde artikel bedoelde misdrijf wordt gestraft met dwangarbeid van tien tot vijftien jaar. Het wordt gestraft met dwangarbeid van vijftien tot twintig jaar wanneer het ernstige gevolgen voor de openbare gezondheid met zich heeft gebracht.

Art. 3

Zij die een werktuig, een toestel of enig voorwerp voortbrengen, onder zich houden of vervoeren, een bouwwerk oprichten of een bestaand bouwwerk veranderen, in de wetenschap dat het werktuig, het toestel, het voorwerp, het bouwwerk of de verandering bestemd is om een van de in artikel 1 genoemde misdrijven te plegen of het plegen ervan te vergemakkelijken, worden gestraft met de straf bepaald voor het misdrijf waarvan zij het plegen hebben mogelijk gemaakt of vergemakkelijkt.

Art. 4

Met de op het voltooide misdrijf gestelde straf worden gestraft:

- het bevel, zelfs zonder dat dit gevolgen heeft gehad, om een van de in artikel 1 omschreven misdrijven te plegen,
- het voorstel of het aanbod om een zodanig misdrijf te plegen en het aanvaarden van een zodanig voorstel of aanbod,

matière criminelle par le Code pénal militaire si elles ont eu pour conséquence la mort d'une ou de plusieurs personnes.

L'infraction visée à l'8° du même article est punie des travaux forcés de quinze à vingt ans. La même infraction ainsi que celle visée au 16° du même article sont punies des travaux forcés à perpétuité si elles ont eu pour conséquence soit une maladie paraissant incurable, soit une incapacité permanente de travail personnel, soit la perte de l'usage absolu d'un organe, soit une mutilation grave. Elles sont punies de la peine la plus élevée prévue en matière criminelle par le Code pénal militaire si elles ont eu pour conséquence la mort d'une ou de plusieurs personnes.

Les infractions énumérées aux 4° à 7° et 17° du même article sont punies des travaux forcés à temps. Dans les cas de circonstances aggravantes prévues à l'alinéa précédent, elles sont punies, selon les cas, des peines prévues à cet alinéa.

Les infractions énumérées aux 18° à 20° du même article sont punies des travaux forcés de dix à quinze ans, sous réserve de l'application des dispositions pénales plus sévères réprimant les atteintes graves à la dignité de la personne.

L'infraction prévue au 9° du même article est punie des travaux forcés de dix à quinze ans. Elle est punie des travaux forcés de quinze à vingt ans lorsqu'elle a entraîné des conséquences graves pour la santé publique.

Art. 3

Ceux qui fabriquent, détiennent ou transportent un instrument, engin ou objet quelconque, érigent une construction ou transforment une construction existante, sachant que l'instrument, l'engin, l'objet, la construction ou la transformation est destiné à commettre l'une des infractions prévues à l'article 1er ou à en faciliter la perpétration, sont punis de la peine prévue pour l'infraction dont ils ont permis ou facilité la perpétration.

Art. 4

Sont punis de la peine prévue pour l'infraction consommée:

- l'ordre, même non suivi d'effet, de commettre l'une des infractions prévues par l'article 1er,
- la proposition ou l'offre de commettre une telle infraction et l'acceptation de pareille proposition ou offre,

— het aanzetten tot het plegen van een zodanig misdrijf, zelfs zonder dat dit gevolgen heeft gehad,

— de deelneming, in de zin van de artikelen 66 en 67 van het Strafwetboek, aan het plegen van een zodanig misdrijf, zelfs zonder dat dit gevolgen heeft gehad,

— het verzuim gebruik te maken van de mogelijkheid tot handelen vanwege zij die kennis hebben van bevelen, gegeven met het oog op de uitvoering van een dergelijk misdrijf of van feiten die een begin van uitvoering hiervan vormen, ofschoon zij de voltooiing ervan konden verhinderen of konden doen ophouden,

— de poging, in de zin van de artikelen 51 tot 53 van het Strafwetboek, om een zodanig misdrijf te plegen.

Art. 5

§ 1. Onverminderd de onder 9°, 12° en 13° van artikel 1 genoemde uitzonderingen kan geen enkel belang, geen enkele noodzaak van politieke, militaire of nationale aard de in de artikelen 1, 3 en 4 omschreven misdrijven, zelfs bij wijze van represaille gepleegd, rechtvaardigen.

§ 2. Dat de beschuldigde op bevel van zijn regering of van een meerdere heeft gehandeld, ontslaat hem niet van zijn verantwoordelijkheid indien, in de gegeven omstandigheden, het bevel duidelijk het plegen van een ernstig vergrijp tegen de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 en het Eerste Aanvullend Protocol van 8 juni 1977 ten gevolge kon hebben.

Art. 6

Onverminderd de artikelen 4 en 8 van deze wet zijn alle bepalingen van het Eerste Boek van het Strafwetboek, met uitzondering van artikel 70, van toepassing op de in deze wet omschreven misdrijven.

HOOFDSTUK II

Bevoegdheid, procedure en tenuitvoerlegging van de straffen

Art. 7

De Belgische rechtbanken zijn bevoegd om kennis te nemen van de in deze wet omschreven misdrijven, ongeacht de plaats waar deze gepleegd zijn.

Voor misdrijven die door een Belg in het buitenland gepleegd zijn tegenover een vreemdeling, is geen aanklacht van de vreemdeling of van zijn gezin noch enige officiële kennisgeving door de overheid van het land waar het misdrijf is gepleegd, vereist.

— la provocation à commettre une telle infraction, même non suivie d'effet,

— la participation, au sens des articles 66 et 67 du Code pénal, à une telle infraction, même non suivie d'effet,

— l'omission d'agir dans les limites de leur possibilité d'action de la part de ceux qui avaient connaissance d'ordres donnés en vue de l'exécution d'une telle infraction ou de faits qui en commencent l'exécution, et pouvaient en empêcher la consommation ou y mettre fin,

— la tentative, au sens des articles 51 à 53 du Code pénal, de commettre une telle infraction.

Art. 5

§ 1er. Aucun intérêt, aucune nécessité d'ordre politique, militaire ou national, ne peut justifier, même à titre de représailles, les infractions prévues par les articles 1er, 3 et 4, sans préjudice des exceptions mentionnées aux 9°, 12° et 13° de l'article premier.

§ 2. Le fait que l'accusé a agi sur l'ordre de son gouvernement ou d'un supérieur hiérarchique ne dégage pas sa responsabilité si, dans les circonstances existantes, l'ordre pouvait manifestement entraîner la perpétration d'une infraction grave aux Conventions de Genève du 12 août 1949 et à leur Premier Protocole additionnel du 8 juin 1977.

Art. 6

Sans préjudice des articles 4 et 8 de la présente loi, toutes les dispositions du Livre premier du Code pénal, à l'exception de l'article 70, sont applicables aux infractions prévues par la présente loi.

CHAPITRE II

De la compétence, de la procédure et de l'exécution des peines

Art. 7

Les juridictions belges sont compétentes pour connaître des infractions prévues à la présente loi, indépendamment du lieu où celles-ci auront été commises.

Pour les infractions commises à l'étranger par un Belge contre un étranger, la plainte de l'étranger ou de sa famille ou l'avis officiel de l'autorité du pays où l'infraction a été commise n'est pas requis.

Art. 8

Artikel 21 van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van strafvordering en artikel 91 van het Strafwetboek, betreffende de verjaring van de strafvordering en van de straffen, zijn niet van toepassing op de in artikel 1 van deze wet omschreven misdrijven.

Art. 9

§ 1. Onder voorbehoud van de artikelen 99 tot 108 van het Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen van 12 augustus 1949, artikel 75 van het Eerste Aanvullend Protocol en artikel 6 van het Tweede Aanvullend Protocol van 8 juni 1977, ressorteren de in deze wet omschreven misdrijven onder de bevoegdheid van het militair gerecht, wanneer België in oorlogstijd verkeert.

§ 2. Bij samenhang van een misdrijf dat onder de bevoegdheid van het gewoon gerecht ressorteert met een misdrijf dat krachtens § 1 van dit artikel onder de bevoegdheid van het militair gerecht ressorteert, wordt elk van die misdrijven berecht door het militair gerecht.

§ 3. Wanneer een in deze wet omschreven misdrijf onder de bevoegdheid van het militair gerecht ressorteert, wordt de strafvordering ingezet hetzij door de dagvaarding van de beklagde door het openbaar ministerie voor het vonnisgerecht, hetzij door klacht van ieder persoon die beweert benadeeld te zijn door het misdrijf en die zich burgerlijke partij heeft gesteld voor de voorzitter van de rechterlijke commissie ten zetel van de Krijgsraad onder de in artikel 66 van het Wetboek van strafvordering bepaalde voorwaarden.

In dit laatste geval kan de beslissing tot niet-vervolg slechts worden genomen door de Krijgsraad die enkel is samengesteld uit het burgerlijk lid bijgestaan door een griffier, of door het Militair Gerechtshof dat enkel is samengesteld uit de voorzitter en twee militaire leden die de rang van majoor bekleden, bijgestaan door een griffier, onverminderd de toepassing van de artikelen 111 tot 113, 140 en 147 van het Wetboek van strafrechtspleging voor het leger. Deze beslissing wordt enkel gewezen, het openbaar ministerie in zijn vorderingen gehoord zijnde, onder de in artikel 128 van het Wetboek van strafvordering bepaalde voorwaarden of wanneer de strafvordering niet ontvankelijk is; zij houdt de veroordeling in van de burgerlijke partij tot de kosten gedragen door de Staat en door de verdachte.

§ 4. De in artikel 24, § 1, van het Wetboek van strafrechtspleging voor het leger bedoelde procedure tot verwijzing naar de korpstucht is nooit van toepassing op de in deze wet omschreven misdrijven.

Art. 8

Ne sont pas applicables aux infractions prévues à l'article premier de la présente loi, l'article 21 du Titre préliminaire du Code de procédure pénale et l'article 91 du Code pénal relatifs à la prescription de l'action publique et des peines.

Art. 9

§ 1er. Sous réserve des articles 99 à 108 de la Convention de Genève relative au traitement des prisonniers de guerre du 12 août 1949, de l'article 75 du Ier Protocole additionnel et de l'article 6 du IIe Protocole additionnel du 8 juin 1977, les infractions prévues par la présente loi ressortissent, lorsque la Belgique est en temps de guerre, à la compétence de la juridiction militaire.

§ 2. Lorsqu'une infraction ressortissant à la compétence de la juridiction ordinaire est connexe à une infraction ressortissant en vertu du § 1er du présent article à la compétence de la juridiction militaire, chacune de ces infractions est jugée par la juridiction militaire.

§ 3. Lorsqu'une infraction prévue à la présente loi ressortit à la compétence de la juridiction militaire, l'action publique est mise en mouvement soit par la citation de l'inculpé par le ministère public devant la juridiction de jugement soit par la plainte de toute personne qui se prétendra lésée par l'infraction et qui se sera constituée partie civile devant le président de la commission judiciaire au siège du Conseil de guerre dans les conditions prévues à l'article 66 du Code d'instruction criminelle.

Dans ce dernier cas, la décision de ne pas poursuivre ne peut être prise que par le Conseil de guerre composé uniquement du membre civil assisté d'un greffier ou par la Cour militaire composée uniquement de son président et de deux de ses membres militaires ayant le grade de major, assistée par un greffier, sans préjudice de l'application des articles 111 à 113, 140 et 147 du Code de procédure pénale militaire. Cette décision ne sera rendue, le ministère public entendu en ses réquisitions, que dans les conditions prévues à l'article 128 du Code d'instruction criminelle ou lorsque l'action publique n'est pas recevable; elle comportera condamnation de la partie civile aux frais exposés par l'Etat et par l'inculpé.

§ 4. La procédure de renvoi à la discipline de corps prévue à l'article 24, § 1er, du Code de procédure pénale militaire, n'est jamais applicable aux infractions prévues par la présente loi.